

7. EUSKAL ERABILTZAILEEK OSASUN GARRAIORAKO DUTEN ESKUBIDEAREN APLIKAZIOA, BESTE ERKIDEGO BATEAN DAUDENEAN

Jakina denez, osasunerako eskubidea prestazio eskubidea da eta osasun laguntzara jotzea unean uneko beharizan eta zirkunstantzien arabera izaten da eta horiek zehazten dira finantzazio aukeretan oinarrituz. Baliabideak mugatuak direnez gero, administrazioa prestazioen erregulazioa eta kontrola handituz joan da, eta esan daiteke horrek balio izan duela osasun prestazioak erregulatzen dituzten arauen markoari lotzen ez zitzaizkion hainbat jarduera bideratu ahal izateko.

Erabiltzailearen eta osasun sistema publikoaren arteko harremanak osasun baliabideen kostearen kontrol garbiaren testuinguru honetan egonik (legegintza eta administrazio kontrola), garrantzi handikoa da zein den zuzenbide positiboak osasun prestazioak antolatzeke duen modua jakitea. Horretarako, osasun prestazioak, bai medikuak direnak bai horren osagarriak, lortzeko egoera zehatz bakoitza aztertu behar izango da ez osasunerako eskubide orokor baten arabera, ezpada arauak osasun laguntzarako eskubidearen edukia finkatu duen moduaren kontrastearen arabera.

Ildo honi jarraituz, hainbat teknika edo prozedura terapeutiko ukatu direla-eta, hainbat prestazio ortoprosesikaren finantzaziorako baldintzak direla-eta edo hainbat prestaziotarako estaldura eza dela-eta, osasun sistema publikoari hainbat prestazioen inguruan planteatu dakiokkeen edozein erreklamazio aztertu behar izango da legegileak islatu duen orden kolektibo edo sozialaren ikuspuntutik, nahiz eta planteatu duenaren ikuspuntutik erreklamazioa zilegia izan.

Aurrekoaren arabera, horren antolamendua erregulatzen duen arauak prestazioen bat jasotzen ez badu, ulertu behar izango dugu juridikoki arrazoituta egongo dela osasun sistema publikoak erabiltzaileari eman beharreko osasun prestazioen barruan ez sartzea.

Osasun laguntzarako eskubidea mugatzen duen adierazpen horrek segurtasun juridikoaren printzipioa sendotzen du aplikazioan, prestazioen katalogo bat dagoelako; horrela, nazioko osasun sistemaren osasun prestazioen antolamenduari buruzko urtarilaren 20ko 63/1995 Errege Dekretuak segurtasun handiagoko ekarri dio osasun laguntzarako eskubidearen benetako edukia; izan ere, dagoeneko baztertu da egitatezko bidearen bitartez finkatzeko joera.

Edozein kasutan ere, ez da egoera guzti-guztiei mekanikoki aplikatu dakiekeen arau bat; izan ere, batzuetan nekeza izaten da zehaztea erabiltzaile batek eskatzen duen laguntza jakin bat katalogoak ezarritakoen barruan sartzen den ala ez. Horrela bada, hainbat esku-hartze, prestazio modura sartuta ez egonagatik, prestaziotzat har daitezkeela ulertu behar izaten da osasun prestazio oso batekin dituzten zuzeneko harremanak direla eta, betiere Gizarte Segurantzaren 1974ko Lege Orokorraren 98. artikuluan ezarritako baldintzen arabera. Hala, gerta daiteke katalogoan prestazio modura sartuta ez dagoen hortzetako protesia zenbait kasutan prestaziotzat hartu behar izatea, beharrezko osasun prestaziotzat jotzen delako.

Osasun prestazioei buruzko Errege Dekretuaren aplikazioan dauden arazo hauek ekidinezinak dira, eta, horiek konpontzeko, aldarazpen edo egokitzapen berriak egingo balira, horiek, aldi berean, egokitzapen berriak ekarriko lituzkete. Zuzenbidea aplikatzeko moduari berez darizkion arazoak dira, eta gura izan barik ere, handinahia izango litzateke gerta litezkeen egoera guztiak aldeztetik finkatzea.

Hori bai, zuzenbidea aplikatzeko zailtasun hori onartuta, lerro hauen helburuak beste arlo bati jarraitzen dio; izan ere, ez da hain zalantzazkoa edo zehaztugabea; izan ere, katalogoak beren beregi aintzatetsitako prestazioak dira, bai prestazioari berari dagokionez, bai berori eskuratzeko betekizunei eta baldintzei dagokienez ere.

Izan ere, gaia osasun garraiorako eskubidea zehaztean datza; hona hemen bildutako balorazioa erabiltzaileek aurkeztutako hainbat kexaren ondorioa da, zeren horiei, hainbat zirkunstantzia direla eta, prestazio hau ukatu baitzitzaie. Arartekoren iritziz, osasun garraioa ordaintzeko ukoa justifikatu nahian administrazioak emandako azalpena ezin da itzalpetu osasun prestazioak erregulatzeko dituen arautegiaren ezarpenean; beraz, zuzendu beharreko jardura da.

Lehenago ere aipatu dugu, baliabideen mugaketa dela kausa, prestazioen kontrola handitu dela. Arrazoi horiek hona hemen aipatu ditugun ukoen oinarrian egon badaitezke ere, ez dugu ahaztu behar administrazioak, bere jardura legezketasun printzipioari lotzeko duen betebeharrarengatik, erabaki horiek hartu behar dituela arauan ageri diren irizpideetan oinarrituz. Esan nahi baita, irizpideak justifikatuta ez ezik arauz babestuta ere egon behar du.

EAEko osasun administrazioak ulertu du pertsona bati autonomia erkidegotik kanpo laguntza eman behar izan zaienean (betiere euskal osasun zerbitzuak alde zuzenetik horrela egitea erabaki barik) pertsona horrek osasun garraiorako eskubidea duela une horretako probintziako aldi baterako egoitzaraino eta ez ohiko egoitzaraino. Administrazioak justifikazio modura adierazitakoaren arabera, beste autonomia erkidegoetan erabiltzen den irizpidea da.

Horren arabera, gerta daiteke eta hala gertatzen da, euskal osasun zerbitzuko erabiltzaile bati laguntza eman behar izatea gure autonomia erkidegotik kanpora; orduan, erabiltzaile honek alta hartu eta garraio arrunta erabiltzeko moduan ez dagoenez gero, bere egoitzaraino abiatu da anbulantziak; horrela, ikusi beharko du Osasun Sailak ez duela bere gain hartzen lekualdaketaren kostua.

Erabaki hori ondokoan oinarritzen da: osasun garraiorako eskubideak laguntza eman zaion probintziako aldi baterako egoitzarainoko lekualdaketa soil-soilik hartzen duelako iritzian.

Administrazioak bere jarduerak legezketasun printzipioaren arabera bideratzeko duen betebeharrak (beraz, irizpide horrek arauzko babesa izatekoa ere) bultzatzen gaitu interpretazio administratibo hori kontrajartzera urtarrilaren 20ko 63/1995 Errege Dekretuaren 1. eranskinaren 4. atalaren 2. puntuak prestazio horren inguruan arautzen duenari. Horrelaxe dio:

“Osasun garraioaren prestazioak gaixoen edo istripua izandakoen garraio berezia hartzen du bere gain, ondorengo zirkunstantzietatik edozeinetan:

a) Interesatuaren osasunari edo biziari arriskua edo kalte konponezina dakarkion larrialdi egoera bat badago eta horrela agintzen edo zehazten badu beharrezko sendagileak.

*b) Interesatuaren ezintasun fisikoa badago edo, sendagilearen iritziz, **garraio arrunta erabiltzen edo osasun zentro batera zein beraren egoitzara lekualdatzen uzten ez dioten arrazoiak daudenean**, betiere beharrezko osasun laguntza eman eta gero.*

Osasun garraioaren prestazioa emateko beharrezkoaren inguruko ebaluazioa laguntza eman duen sendagileari dagokio; hala, horren zehaztapenak arrazoi

medikoetan oinarrituko dira, betiere lekualdaketa garraiorako ohiko bideetatik ahalbideratzeko”.

Egon litekeen kasuistikatik ondoko egoera hauek atera ditugu: a) Gerta daiteke erabiltzaile bati beste autonomia erkidego batean laguntza eman behar izatea; hala ere, ospitaleko egonaldia luzea izango dela aurreikusten denez, bere erreferentziako ospitalera joatea erabakitzen du, bertan beharrezko laguntza eman eta etxetik ahalik eta hurbilen egoteko. Euskal Autonomia Erkidegoko ospitalean alta eman eta lekualdaketa egiteko garraio arrunta ezin denean erabili, ez dago zalantza izpirik ere osasun garraioa ere behar izango zuela lehenengoz laguntza eman zioten ospitalean geratuagatik ere. b) Gerta daiteke pertsona bati aldi baterako zegoen tokiko ospitalean laguntza eman behar izatea; orduan, alta hartu ostean, EAeko ohiko egoitzara lekualdatzen dute, betiere laguntza eman zion sendagileak lekualdaketa egiteko anbulantziaren beharrezana agertuz.

A) Planteaturiko bi egoera hauetatik lehendabizikoan, Osasun Sailak anbulantziaren gastuaren ordainketari uko egingo dio, lekualdaketa borondatezkoa izan zela eta bolada baterako zegoen tokiko ospitalea hori egiteko prestaturik zegoela ulertzen delako.

Erabiltzailearen eskabideari uko egitean, administrazioak bi zirkunstantzia garrantzitsu baztertzen ditu: ohiko egoitzatik urrun dagoen ospitale batean egoteagatik erabiltzaileari berari eta beraren familiari sortuko zitzaizkion trabak, eta bestea, are garrantzitsuagoa ikuspuntu juridiko batetik ikusita, bere autonomia erkidegotik kanpora laguntza eman zitzaion ospitalean geratu izan balitz -Osasun Sailak iradokitzen zuen modura-, anbulantziak lekualdatu behar izango zuten, azkenean gertatu zen modura.

Hala ere, jakina denez, ez zen hori arrazoirik behinena eta, lehenengoz Osasun Sailak erabiltzailearen eskabideari uko egin bazion ere lekualdaketa ez zela medikuntza aldetik beharrezkoa izan argudiatuz, horren ostean osasun administrazioak ondorengo hau adierazi zion Arartekori “... *lekualdatutako pertsonen osasun prestazioak emateko autonomia erkidego desberdinek dituzten jarduera irizpideen arabera, ospitaleko altaren ostean anbulantziak egoitzaraino egiten den lekualdaketak berekin ekarri behar du gaixoa eraman behar izatea alta eman zaion ospitaletik aldi baterako dagoen probintziako egoitzaraino, eta ez jatorrizko autonomia erkidegoan dagoen egoitzaraino”*

Hau da, beraren autonomia erkidegoko ospitale baterako lekualdaketa eskatu izan ez balu ere, administrazioak ez zuen ordainduko anbulantziak ondoren egindako lekualdaketa.

B) Planteaturiko bigarren egoeran, gaixoari aldi baterako zegoen erkidegoko ospitaleak alta eman zion; horrela bada, gastua ordaintzeko eskabidearen gaitzirizpenak zuzenean planteatu zuen ez zuela ohiko helbide edo egoitzaraino joateko osasun garraiorako eskubiderik.

Eskubidea bi kasuetan mugatu eta gero, azpimarratu beharra dago horrek ez zuela ekarri zatiz ere onartzea, hau da, osasun administrazioak aldi baterako egoitzatzen hartzen zuen lekuraino anbulantziak eramateari zegokion kantitatea ordaintzea, betiere erabakian ageri zen moduan. Horrenbestez, erabiltzailearen eskabideari uko egin zioten ondorio guztietarako.

Arartekok egindako jardueri dagokienez, osasun administrazioak sekula ez du kolokan jarri gorago aipatutako 1995/63 Errege Dekretuaren 1. eranskinaren 4. ataleko 2. puntuak adierazten dituen alderdietarik bat ere ez, esate baterako garraio arrunta

erabiltzeko ezintasunari dagokiona (sendagileak baloratu beharrekoa) edo laguntzaren arrazioan larrialdi egoerarik egotea edo ez.

Osasun garraiorako eskubidea izateko 63/1995 Errege Dekretuak ezartzen dituen betekizunetarik batzuk kontzeptu juridiko zehaztugabeen arloan sar daitezke; hori dela eta, zehaztapenak egiteko bidezko eztabaiden eremua litzateke (esate baterako, ea garraio arrunta erabiltzeko ezintasunik egon zen ala ez).

Egoitza, hala ere, ez da kontzeptu juridiko zehaztugabea. Arauak osasun garraiorako eskubidea mugatzen du egoitzari men eginez, eta hori hain kontzeptu erabilia izanik, ohiko egotetxeari lotua, administrazioak nekez arazoitu ahal izango du egoitza mugatzeko irizpidea manuan islatzen dela; izan ere, horrela esaten du: “...*ezintasun fisikoa badago edo (...) garraio arrunta erabiltzen edo osasun zentro batera zein beraren egoitzara lekualdatzen uzten ez dioten arrazoiak daudenean...*”.

Prestazioa baldintza hauen arabera aintzatetsita, jarduera irizpide desberdinik badago, zirkular edo antzeko tresnaren batean jasoa, kontuan hartu behar da zein den prestazioaren baldintzak ezartzen dituen arauaren lerruna; izan ere, horrek baldintzatzen du maila bereko arau batean itzalpeturik ez dagoen irizpide bat aplikatzea, ezik beharrezkoa da gogora ekartzea zirkular batek prozedura edo antolakuntza baten barneko alderdiak arautu ditzakeela, baina ezin ditu erabiltzaileen eskubideak murriztu.

Edozein kasutan ere, ondorio dialektiko hutsetarako, eman dezagun, egoitzaren ohiko kontzeptuari dagokionez, batzuetan badirela hainbat arrazoi osasun prestazioetarako egoitza ohiko egotetxea ez den beste bat dela pentsatu ahal izateko.

Arauaren testuak men egiten dio osasun zentrotik egoitzaraino egiten den lekualdaketari. Handik abiatuz, administrazioak kontzeptu horren inguruan egiten duen interpretazioa (hainbat kasutan aldi baterako egoitzara mugatuz) ez dator bat manuairen letratik ondorioztatzen denarekin.

Hala ere, administrazioak jarduteko duen moduari jartzen diogun traba ez dagokio manuairen hitzez hitzeko alderdiari; horrela, baztertu egiten dugu batzuetan badirela aldi baterako benetako egoitza dagoenean berori aintzat hartzeko hainbat arrazoi, betiere ohiko egoitzaren aldean. Zirkunstantzia horietan, beharbada, ez da manuairen aplikazio hori baztertu behar; izan ere, kasu horri dagokionez, aldi baterako egoitza horretan batera biltzen dira ohiko egotetxetzat hartzen dugun egoitzaren hainbat eta hainbat ezaugarri, esate baterako familiaratekoen edo lagunaren hurbiltasuna, egonaldia hain astuna ez izatea eta abar.

Alabaina, zehaztu beharra dago aplikazio hori ez dela administrazioak egiten duena; izan ere, erabakia ez da oinarritzen aldi baterako benetako egoitzaren existentzian, ezpada aldi baterako egoitzaren esijentziaren goitik beherako aplikazioan; horrela, pentsatu beharra dago ohiko egoitzatik kanpoko edozein tokitan dagoen pertsona batek, laguntza bertan eman badiote, beste leku horretan aldi baterako egoitza edo egotetxea duela.

Jakina, hona hemen planteaturiko trabek ez dute ekarri ohiko egoitzaren desberdina den egotetxearen inguruko interpretaziorik. Ararteko erakundearen trabak jarri dira administrazioak uste izan duelako, ondorio guztietarako, badagoela aldi baterako benetako egoitza; horrela bada, arauak erabilitako kontzeptua murriztu eta, ondorioz, araua bera ordeztu egin du.

Arartekoren iritziz, osasun garraiorako eskubidearen baldintzak ondokoak dira: laguntzarako larritasuna eta garraio arrunta erabiltzeko ezintasuna; gainera, bi

zirkunstantzia hauek laguntza ematen duen sendagileak ebaluatu behar izango ditu. Hortik abiatuta eta zirkunstantzia horiek egiaztatuta, osasun administrazioak murriztu nahi badu erabiltzaileak osasun zentro batetik egoitzaraino lekualdatua izateko duen eskubidea, justifikatu behar izango du zergatik ukatzen dion egoitzaren izaera lekualdaketa onduz iritsi egin deneko tokiari. Edo, gaur egun nahi duten bezala, erabiltzaileak, laguntza eman zaion probintzian, aldi baterako egoitza duela eta bertan ohiko egoitzaren antzeko zirkunstantziak batera biltzen direla aurreikusten bada, horretara bideratutako ahaleginak egin beharko ditu, baina ez pentsatu aldi baterako benetako egoitza existitzen denik, betiere horrek ekar ditzakeen zailtasunetan oinarriturik.

Manuaren aplikazioan horrelako eragiketarik aurrera eramanez, osasun garraiorako eskubidea urratuko litzateke; izan ere, prestazio osagarria izan arren, horrek ez du baliorik galdu behar administrazioaren jardura eramendu behar duten arauen aldean; arauon barruan, jardura legezotasun printzipioari lotzekoa dago. Eta honi dagokionez, prestazio osagarri honen baldintzak urtarrilaren 20ko 63/1995 Errege Dekretuarenak badira, horren aintzatespena bideratu behar izango da horiei lotuz, betiere araua aldarazten ez den bitartean.

Aztertu dugun gai hau justizi epaitegietan planteatua izan da eta epaiak lekualdaketa ohiko egoitza edo helbideraino egitearen aldekoak izan dira; edonola ere, auzitegien izaera kontuan hartuta, doktrina horrek ez dakar jurisprudentziarik, hori Auzitegi Gorenari besterik ez baitario. Beste alde batetik, gai beraren inguruko epaia ematen badute ere, epaiak emateko arrazoiek ez digute uzten eztabaidaturiko gaitzat hartzen. Gainera, aipatu behar dugu maila bereko epaiak aurkitu ditugula (auzitegi nagusiak) eta horiek administrazioaren aldeko epaia eman dutela, osasun garraioa aldi baterako egoitza jotzen den horretara mugatua izan delako.

Jakina denez, doktrina orokorrak hitz egitea ahalbideratzen duen jurisprudentziarik balego, orain arte egin dugun balorazioak beste bide bati jarraituko lioke edo ziur aski ez litzateke beharrezkoa izango. Nolanahi ere, ohar hauek eginda, aipatuko ditugu erabiltzaileak aldi baterako zeuden probintziako ospitaletik egoitzaraino (ohiko egotetzat hartuta) egindako lekualdaketa buruzko bi epai.

Lehenengoari dagokionez (Nafarroako Osasun Zerbitzuaren kontrakoa), Nafarroako Justizi Auzitegi Nagusiak 345/1998 epaian (1998/6841) aintzat hartzen du Medina del Campoko eskualdeko ospitaletik Iruñeko Virgen del Carmen ospitaleraino egindako lekualdaketa, behin gaixoak egoitza duen osasun zentrorako garraio arruntan lekualdatzeko zeukan ezintasun fisikoa egiaztatu eta gero. Lekualdatzeko premiari dagokionez, eskaera aintzat hartzeko modukoa dela uste du, prestazioaren iraupen luzea gogoan izanik. Administrazioak alegatu zuen lekualdaketa gaixoaren eta familiaren interesarengatik baino ez zela egin; auzitegiak ez zuen argudio hori onartu.

Asturiasko Justizi Auzitegi Nagusiak 1578/1998 epaian (1998/6118) aintzat hartzen du erabiltzaileak Salamancatik Gixoneko egoitzarainoko lekualdaketa (bertan oportetean zegoen, osasun laguntza eman behar izan zitzaionean) egiteko duen eskubidea. Epaiak ematen duen arrazoi juridiko bakarrean adierazten du (nahiz eta lehenengoz ezarri lekualdaketa arrazoi pertsonal eta familiarrengatik egin zela) espedientean egiaztatzen zela sendagileak lekualdaketa sinaturiko agindua, betiere lekualdaketa premia zehaztuz.

Orain arte adierazi bezala, egin dugun balorazioa abiapuntutzat hartzen ditu osasun garraiorako gaur egun urtarrilaren 20ko 63/1995 Errege Dekretuak arautzen dituen

baldintzak; horrela bada, ildo honi jarraituz, Ararteko erakundeak uste du osasun administrazioari bere jarduera aldatzea eskatzeko arrazoiak juridikoak direla. Hari honetatik, gomendatu behar dugu, anbulantziaz egindako lekualdaketen gastuak ordaintzeko eskaeretan ageri direnean aipatutako arauaren I. eranskinaren 4. ataleko 2. puntuaren baldintzak, Eusko Jaurlaritzako Osasun Sailak ordainketa hori kasu guztietan aitzatestea, nahiz eta laguntza jatorrizkoa ez den autonomia erkidegoko osasun zentro batean eman zaien.

Gomendio hau egiterakoan, oso kontuan hartu da osasun prestazioen eraginkortasuna ez dagokiela huts-hutsean tresna juridikoei, baizik eta zerbitzuen funtzionamenduari, bereziki. Horrela, balorazio honek balio erantsia izan dezake; izan ere, batzuetan erabiltzaileak jokatzen du laguntza eman zaion zentroko beharginen jarraibideei men eginez; beraz, erabiltzailearen fede txar egiazatuaren kasuan izan ezik, kontuan hartu behar da, erabiltzaileak sendagileen jarraibideen arabera jokatzen badu eta zehaztopen horiek okerrak izan badira eskubideei dagokienez, ez diotela interesatuari soil-soilik eragin behar informazio txarrean edo sistema publikoan laguntza eman ziotenen jarduera oker batean oinarrituriko jarduera baten ondorioek.

Osasun sistema publikoaren erabiltzaileak balia ditzakeen osasun zerbitzuen berri izateko eskubidea dauka, bai eta horiek usatzeko betekizunen berri izatekoa ere (Osasun Legearen 10.2. artikulua) eta, aitzitik, ezin zaio eskatu osasun prestazioak lortzeko eta erabiltzeko baldintzen jakinaren gainean egotea. Hori dela eta, sendagile batek erabiltzaile baten lekualdaketa prestatzen badu anbulantziaz, harrizkoa da nola jar daitekeen kolokan sendagileak interesatuarentzat hartutako erabaki hori, alde batera utziz eta baztertuz.